

СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА НА ТЕРИТОРИЯТА НА ОБЩИНА ШУМЕН 2009 - 2013

I. Въведение

Туризмът е водеща индустрия в много страни от света. Неговият потенциал се доказва от приноса му към brutния вътрешен продукт, износа и валутните приходи, както и създаването на работни места. Високата териториална концентрация, обаче, в съчетание с еднообразието на продукта и пропуските в маркетинга на туристическите дестинации, намаляват шансовете досегашният темп на растеж да продължи в средносрочна и дългосрочна перспектива. Сътрудничеството и съвместните усилия за развитие на туризма на местно и регионално ниво остават ограничени. В резултат на това много често нашият регион е развит предимно като „спирка”, а не като истински туристическа дестинация и така не може да осигури по-дълъг престой на посетителите и свързаните с това икономически ползи. Оцеляването на местните туристически продукти и производители става все по-зависимо не само от нови технологии и конкурентноспособна продукция и услуги, а и от нова, по-висша форма на коопериране и взаимодействие - създаването на мрежи и клъстери (индустриални, туристически, информационни, транспортни). Ключови ресурси стават информацията и професионалната култура на работната сила. Доказаният туристически потенциал и незавидната изходна позиция на реалния туризъм в общината налагат изработването на адекватна стратегия и прилагането на координирана програма за създаване на благоприятни условия за развитието му.

Настоящата стратегия за развитие на туризма в Община Шумен обхваща периода 2009-2013 г. Тя систематизира визията, стратегическите цели, приоритетите, специфичните цели, задачите, дейностите и проектите, чиято реализация ще води до утвърждаване на устойчиви схеми за развитие и управление на туристическите дейности.

В голяма степен предизвикателство е и пренастройването на общината за развитие в съзвучие с основните принципи на *политиката на ЕС*, а именно: повишаване на конкурентноспособността, изграждане на информационно общество и икономика, основана на знанията, смекчаване на социалните и териториални контрасти, устойчиво развитие.

Това налага необходимостта от сериозни и реално изпълними стратегически решения за перспективно и устойчиво развитие на туризма, поради следните съображения:

1. *Целесъобразно и контролирано използване на природните, географските, социално-икономически и други ресурси - опазването и развитие на околната среда, културно-историческото наследство, традициите и обичаите на местното население и т.н.*

2. *Осигуряване на реални финансови средства за развитие на националната, регионална и местна инфраструктура за нуждите на туризма и за развитие на отделните форми на туризма –културно-исторически и познавателен, екологичен, спортен, винен, селски, СПА – туризъм и балнеология, планински, ловен туризъм и др., както и за изграждане на човешкия капацитет в областта на туризма.*

3. *Необходимост от ефективен маркетинг и реклама на туризма и налагане имидж на целевия регион като дестинация, предлагаща разнообразни качествени и атрактивни туристически продукти в областта на устойчивия туризъм.*

4. *Необходимост от прецизиране влиянието на общинските регулатори на туристическите предприятия – категоризация, регистрация, данъци, такси, и др.*

Стратегията за развитие на туризма представлява концепция за координирани съвместни действия на всички заинтересовани от туризма страни за усвояване на туристическия потенциал на общината с цел постигане на икономически ефективно развитие на туризма, с едновременно опазване и възстановяване на използваната от туризма околна среда, и удовлетворяване на потребностите на населението и туристите, посещаващи региона като туристическа дестинация.

В Стратегията са заложили цели, планирани са действия и инструменти, които интегрират икономически, социални и екологически аспекти и представляват единна рамка за създаване на общи правила, процедури и изисквания при разработването на проекти и туристически продукти

с въздействие върху устойчивото развитие на туризма. В този смисъл документът ще продължи да се развива според потребностите на времето.

Стратегията за развитие на туризма е разработена в съответствие с изискванията на Закона за туризма и е съобразена с Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма в България и Общинския план за развитие 2007 – 2013 г. Тя е съобразена със Стратегическия план за развитие на туризма в България, според който територията на страната е разделена на 13 области, със специфични културни ресурси; основан на Лисабонската стратегия, признаваща туризма за важен фактор в подобряването на качеството на живот и бизнес конкурентноспособността чрез развитие на устойчиви форми на туризъм (културен, еко-, балнео/спа, и др.); въвеждане на природосъобразни практики, и е в съответствие със Стратегическите насоки на Общността за сближаване, където туризмът се счита за една от мерките за стимулиране на икономическия растеж, а опазването на историческото и културно наследство - за потенциал за развитие на туризма.

Стратегията за развитие на туризма отговаря на целите на Националната стратегическа референтна рамка, акцентираща върху богатото и разнообразно природно и културно наследство, отчита приноса на туризма за националния растеж, възприема туризма като един от основните елементи на местния потенциал за развитие и един от двигателите на регионалното и местно развитие и призовава към укрепване на регионалното измерение на развитие на продукта, поставяйки ударението върху ролята му за икономическата диверсификация, особено в селските региони, както и за опазване и използване на природното и културното наследство.

Стратегията за устойчиво развитие на туризма е разработена в съответствие с основните принципи за развитие на туризма на равнище дестинация, а именно:

1. *Устойчивост. Развитието на туристическите дейности трябва да съчетава в себе си дългосрочна икономическа ефективност с устойчиви практики, щадящи околната среда и социална съвместимост.*

2. *Демократичност. При управлението на дестинацията следва да се използва обществения подход. Необходимо е да се осигури висока степен на участие на местното население в процеса на управлението на дестинацията.*

3. *Местна идентичност. Планирането на туристическото развитие трябва да бъде съобразено и обвързано с основните ценности на обществеността в дестинацията, а така също и с особеностите на развитието на туризма в съответния регион.*

4. *Публично – частно партньорство. Взаимно зачитане и взаимно подпомагане на всички участващи в туристическия процес обществени и частни организации чрез използването на подходящи механизми за коопериране на усилията на локално, национално и международно равнище.*

Технология:

Принципът на партньорство е приложен при всички етапи на разработване на стратегията. Активни участници са общинската администрация, постоянните комисии на Общинския съвет, Консултативният съвет по въпросите на туризма, държавни служби на територията на общината, туроператори, неправителственият сектор.

Изработването на стратегията премина последователно през следните фази:

☞ *Предварителни проучвания:* В тази фаза бяха проучени наличните документи за стратегическо планиране в общината и събрана актуална статистическа информация.

☞ *Междинно съгласуване и принос на партньорите:* В целеви срещи бяха обсъдени основните проблеми на общината, стратегическите цели и приоритети.

☞ *Предварителен проект:* Преди окончателното приемане на Стратегията от Общинския съвет, проектът ще бъде предложен на широко обществено обсъждане от Консултативния съвет по туризъм и постоянните комисии на Общинския съвет.

☞ *Окончателен проект:* След отразяване на забележките и препоръките, тя ще бъде преработена в окончателен проект и внесен за разглеждане в Общинския съвет – Шумен.

При разработването на Стратегия за устойчиво развитие на туризма са използвани следните информационни източници и документи:

1. Закони:

- Закон за туризма;
- Закон за културното наследство;
- Закон за закрила и развитие на културата;
- Закон за защитените територии;
- Закон за регионалното развитие;
- Закон за местното самоуправление и местната администрация;
- Закон за общинската собственост
- Закон за местните данъци и такси;
- Закон за защита на потребителите;
- Закон за устройство на държавния бюджет;
- Закон за концесиите;
- Закон за опазване на околната среда;
- Закон за устройство на територията;
- Закон за здравето;

2. Наредби

- Наредба за определяне на показателите за обособяване на видовете райони за целенасочено въздействие;

- Наредба за условията, реда и сроковете за изготвянето, съгласуването, приемането, финансирането, актуализирането и изпълнението на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие;

- Наредби за управлението, наблюдението, оценката и контрола на ефективното изпълнение и информационното осигуряване на програмите и плановете за регионално развитие ;

3. Стратегически планови документи:

- Национална стратегическа референтна рамка;
- Национален план за развитие (НПР);
- Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България за периода 2008 –

2013 г.

- Стратегически план за развитие на туризма в България 2006 – 2009г.

- Общински план за развитие 2007 – 2013 г.

- План за управление на ПП „Шуменско плато”

- Оперативни Програми (ОП) от значение за фокуса на Стратегията за устойчиво развитие на туризма в страната за периода 2007-2013 са:

- ОП „Регионално развитие”,

- ОП „Развитие конкурентоспособността на българската икономика”.

II. Ситуационен анализ

1. Туристически ресурси

1.1 Природни:

- *Местоположение:* Община Шумен заема площ от 652,3 кв.км, разположена в централната част на Североизточна България, на границата между Стара планина и Дунавската равнина. На север общината граничи с община Хитрино, на североизток – с Каспичан и Нови Пазар, на югоизток – с Провадия, на юг – със Смядово и Велики Преслав, и на запад – с община Търговище.

Територията на общината се отличава с плодородна земя и живописни местности, с благоприятно географско положение, което е предопределило преминаването през нейната територия на важни транспортни магистрали. Град Шумен е административен център на Шуменска област. Той отстои на 361 км от София, на около 100 км от морските ни пристанища Варна и Бургас и на 100 км средно от двете дунавски пристанища Русе и Силистра. В рамките на общината влизат град Шумен и 26 села.

- *Релеф:* Територията на община Шумен се включва в рамките на Дунавската равнина и се характеризира с хълмист и еднообразен релеф. На юг от Самуиловските височини, между

долното течение на р. Врана, Шуменското поле и горното течение на р. Мадарска, е разположено Шуменското плато с най-висока точка 502 м. Южно от Каспичанското поле, между долината на р. Мадарска и р. Камчия, е разположено Мадарското поле. Шуменското поле се включва в Шуменския карстов район. В него са проучени над 60 пещери.

- *Климат:* Климатът на общината се отличава с ясно изразен умерено-континентален характер. Основните фактори, обуславящи този тип климат са разположението на общината в югоизточната част на Дунавската равнина и възможността за безпрепятствено нахлуване на северозападни, северни и североизточни въздушни маси. Средната продължителност на слънчевото греене е 2204 часа годишно и е по-голяма от тази за страната, благодарение на по-малката средна облачност. Температурният режим на общината е типичен за умерено-континенталния тип климат – с горещо лято и студена зима. Средномесечната температура на най-студения месец (януари) е $-1,1^{\circ}\text{C}$. Средномесечната температура на най-топлия месец (юли) е $+22^{\circ}\text{C}$, като по този начин се оформя значителна годишна температурна амплитуда от $23-24^{\circ}$. Средногодишната температура е $16,9^{\circ}\text{C}$.

Средногодишното количество на валежите е 606 мм (за България 650 мм). Разпределението по месеци и сезони съответства на типичния за континенталния климат режим с максимум през късна пролет и ранно лято и минимум през късно лято и есен. Характерни за общината са градушките през топлото полугодие, както и интензивните извалявания.

Преобладаващите ветрове са североизточните, западните и северозападните. Това води до снегонавявания, които понякога предизвикват блокиране на транспортните връзки.

- *Води:* Особеностите на климата, в съчетание с геоложката основа, определят смесеното дъждовно-снежно и карстово подхранване на реките в общината, както и относителната бедност на повърхностно течащи води. Източници на почвената влага са главно падащите валежи. Най-голямото водно течение с постоянен воден отток е р. Голяма Камчия. Други по-важни реки, които протичат през общината са Поройна, Дивдядовска, Пакуша, Мадарска.

На територията на общината са изградени множество водоеми, като преобладават малките водохранилища. Най-големият водоем (извън територията на общината) е яз. Тича, използван за водоснабдяване на общините *Шумен*, *Търговище* и *Велики Преслав*, и за напояване.

Минерална вода с много добри качества е открита при с. Мараш, разположено на 10 км от Шумен.

Почви: Почвената покривка е обусловена от геоложкия строеж и отразява влиянието на континенталните климатични условия, релефа и растителната покривка. На територията на общината са разпространени *карбонатни черноземи* (в районите на Велино, Царев брод, Макак, северно от Мътница и Мадара), *типични черноземи* (в землищата на Дибич, Мадара, Панайот Волов), *плитки и каменисти карбонатни черноземи* по склоновете на Шуменското плато, *излужени черноземи* (в землищата на Ивански, Ветрище, Друмево), *оподзолени черноземи* (срещат се като острови сред излужените черноземи и сивите горски почви), *сиви горски почви* и *плитки почви* в землището на с. Ивански. *Ливадно-черноземните* почви заемат заливни тераси в землищата на селата Дибич и Вехтово. *Алувиално-ливадните* почви имат ограничено разпространение в заливните тераси на реките.

Установеното почвено разнообразие в общината благоприятства интензивното земеделие и представлява ценен природен ресурс.

Флора: Основни *горски видове*, срещащи се тук са няколко вида дъб, габър, бряст, ясен, клен, липа, тополя, акация, люляк, дива черница и дива круша. По северните склонове на Шуменското плато, както и по други склонове със северна експозиция, са запазени отделни съобщества от мизийски бук. От *хрстовидните* съобщества са разпространени смрадлика,

чашкодрян, диво грозде, драка, глог, леска и бяз. В резервата “Букака” се опазва горски масив от мизийски бук на възраст повече от 100 години – най-големият оцелял горски масив от този вид в Дунавската равнина.

Фауна: Животинския свят показва разнообразие предимно по отношение на бозайниците и по-малко по отношение на птиците, земноводните и влечугите. Най-разпространени са дивите свине, но се срещат и типични степни бозайници като степен пор, европейски лалугер, хомяк, заек, таралеж. Птичето разнообразие се представя от посевна врана, сива яребица, пъдпъдък, а край водните обекти се среща малката и обикновена дропла.

- **Защитени територии:** Защитените територии са предназначени за опазване на биологичното разнообразие в екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, както и на характерни или забележителни обекти на неживата природа и пейзажи. Под режим на защита на територията на общината има три категории защитени територии - резерват, природен парк и защитени местности.

Природният парк “Шуменско плато” заема обща площ от 3 929,9 ха в землищата на гр. Шумен, кв. Дивдядово и с. Лозево (община Шумен) и на селата Кочово, Осмар, Троица и Хан Крум (община Велики Преслав). Паркът е обявен с цел запазване на ценни растителни и животински общности, както и голямото разнообразие и красотите на местата, подходящи за почивка и туризъм. Предопределящ специфичните особености на парка е карстовият релеф, представен от повърхностни форми (въртопи, валози, карстови долини) и подземни форми - пещери. Известни са около 34 пещери, между тях са водната пещера “Зандана”, с дължина на галериите около 3 000 м. и “Тайните понори”, най-дълбоката в Североизточна България – 101 м и дълга 1716 м). На територията на Шуменското плато са установени 9 защитени, един застрашен и 8 редки вида растения, включени в “Червена книга на Р България”. От представителите на висшата фауна се срещат 28 вида бозайници, 61 вида птици, 14 вида влечуги и 6 вида земноводни. Представители на пещерната фауна са 10 вида прилепи.

Резерват “Букака” заема площ от 62,6 ха горски фонд в землището на гр. Шумен. Резерватът е горски масив, обявен за опазване на съществуващата коренна над стогодишна елитна букова гора от вида *мизийски бук*. В северната част от територията на резервата растат още зимен дъб, габър, благуна, клен, цер и др. дървесни видове, като подлесът е разнообразен и включва леска, глог, шипка, къпина, мъждрян и др. Разнообразието на тревната покривка е представено от синчец, лютикова съсънка, куха лисичина, момкова сълза, петров кръст, пролетно ботурче и др. От представителите на животинския свят характерни видове са: лисица, заек, язовец, сърна, дива свиня, сив хомяк, няколко вида змии, рядко благороден елен. Резерватът е включен в границите на Природния парк “Шуменско плато”.

Защитена местност “Могилата”. Представлява земно възвишение, намиращо се в землището на с. Коньовец, община Шумен. Обхваща площ от 475 дка и е обявена за опазване на разнообразната степна растителност, различна за всеки скат (изложение) на могилата, както и за опазване на вида пролетен гороцвет, лечебно растение, под ограничен режим на ползване. Растителността е изключително богата, като общият брой е около 200 вида тревни и храстовидни видове, включително степната растителност.

Защитена местност “Дъбовете”. За защитени са обявени група от вековни дървета от вида *летен дъб*. Запазени са 47 броя с приблизителна възраст от 100 до 200 г. Защитената местност заема площ от 5 дка в землището на с. Илия Блъсково.

Защитена местност “Марашка кория”. В землището на с. Мараши, на площ от 230 дка, е разположена кория от внушителна със своите размери *вековни дъбови дървета* (от летен дъб), на възраст около 250-350 г.

1.2 Антропогенни:

- *Археологични находки:* Тракийско, римско, византийско, турско, възрожденско и съвременно присъствие са напластявали култура и ценности. Високата културно-историческа и познавателна стойност на уникални паметници от античната и средновековната българска епоха превръщат архитектурно-археологическите резервати на община Шумен в поле за изследвания, база за туристически продукти, "културен гръбнак" на настоящите поколения и "мост" за прехвърляне на ценности към бъдещите поколения. Богат материал за изследване и възможности за туристическо предлагане предоставят новите археологически находки в региона.

По-значимите разкрити паметници и културни факти са:

Национален историко-археологически резерват "Мадара". Богатството на откритите археологически паметници, датирани от IV хил. преди Христа до XV век, дават основание на изследователите да нарекат Мадара "Българската Троя". Най-забележителният паметник в резервата е уникалният скален релеф Мадарски конник. Единствен в Европа, той е образец на старобългарското изкуство и символизира мощта и величието на българската държава. Мадарският конник е обявен от ЮНЕСКО за паметник със световно значение. През XIV век в скалите на платото е бил създаден най-големият в България скален манастир с над 150 килии.

Историко-археологически резерват "Шуменска крепост". На 3 километра западно от град Шумен се издига Шуменската крепост, просъществувала повече от 3200 години. Местността е била заселена още през ранно-желязната епоха /XII век преди Христа/. По-късно крепости тук са издигнали траки, римляни, византийци. През ранното и късното средновековие Шуменската крепост е била българска твърдина, изиграла важна роля в историята. Просъществувала е и в началния период на османското владичество. Крепостта е един от най-добре проучените археологически обекти в страната. Крепостна и култова архитектура, жилищни и стопански сгради и хиляди движими паметници свидетелстват за разнообразните ѝ функции през различните епохи, най-вече през времето на Второто българско царство. Днес Шуменската крепост е експонирана като музей на открито.

В непосредствена близост до община Шумен са и Национален историко-археологически резерват "Плиска" и Национален историко-археологически резерват "Велики Преслав" макар и извън границите на общината, те са неделима част от културно-историческото наследство на Шумен.

- *Архитектурни паметници:*

Безистена: най-старата сграда в гр. Шумен. Построен като склад на дубровнишките търговци, през Средновековието е бил страноприемница, а по-късно придобива нова функция – на безистен (по персийски покрит пазар). През XVII век безистенът загубва значението си на търговско средище.

Народно читалище "Добри Войников": Сградата на читалището, основано през 1856 г., е построена през 1898 г. по проект на френския архитект И. М. Мерсие.

Часовникова кула: Градски часовник с ръчно изработен часовников механизъм, построен през 1740 г. На лицевата ѝ страна е вградена чешма с мраморна плоча и текст на османотурски език.

Андрейково училище: Сградата е построена през 1870 г. за нуждите на първото девическо класно училище в България от дарителя Андрей Ранков.

Къщите на: братя Куцарови, Д. Сребров, Хр. Ганушев, Ов. Авшерян, д-р Верби и др.

Куришун чешма: Построена през 1774 г. от варовикови дялани камъни. Лицевата фасада е богато орнаментирана. Първоначално е била покрита с оловни плочи, откъдето идва и името ѝ (от арабски "куршун" - олово).

Възрожденско училище в кв. Дивдядово: Килийното училище е сред малкото напълно запазени новобългарски училища у нас. Намира се в двора на църквата и е строено заедно с нея през 1846 г.

Комплекс “Създатели на българска държава”: Изграден е в чест на 1300-годишнината от създаването на българската държава. Със средствата на архитектурата и скулптурата е пресъздадена историята на Първото българско царство от Аспарух до Симеон. Разположен е на 450 м над морското равнище и се вижда в радиус от 30 км.

- *Музеи:*

Регионален исторически музей: намира се в центъра на Шумен и е научен и културен институт. Във фондовете му се съхраняват над 150 000 паметници на културата от халколита до наши дни, от които 15 000 са показани в 8 експозиционни зали. Притежава богата сбирка от икони, старопечатни книги и оръжия. Колекциите от монети, печати и металопластика са експонирани в зала „Съкровищница“. Тракийските гробници от 4 в. пр. н. е., разкрити край град Смядово и село Ловец, са единствените в България, експонирани в музейна среда.

Къща музей “Панайот Волов”: Панайот Волов е един от най-видните български борци за свобода по времето на турското робство. В специална експозиционна зала са подредени вещи, документи и снимки, които разказват за живота и дейността му като апостол на 4-ти революционен окръг по време на Априлското въстание през 1876 година.

Музеен комплекс “Панчо Владигеров”: Композиторът Панчо Владигеров/1899г.-1978г./ е един от големите творци, които Шумен е дал на България и на света. Неговата къща е превърната в музеен комплекс. Запазена е автентичната подредба на дома от първите десетилетия на 20 век. Посетителите могат да видят работния кабинет и първото пиано на Владигеров. В комплекса има самостоятелна експозиция “Музикалното дело в Шумен” и концертна зала, в която целогодишно се изявяват музиканти от страната и чужбина.

Къща-музей “Лайош Кошут”: Преди повече от век и половина в тази къща е живял хаджи Димитраки Хаджипанев-търговец и кмет. През 1848 година шуменецът приютил в дома си водачът на Унгарската революция Лайош Кошут, който бил в изгнание. Къщата е превърната в музей с богата експозиция, свързана с делото на унгарския революционер. С оригиналния си градеж, с двора на три нива, ограден от високи зидове, днес домът на шуменския търговец е паметник на възрожденската архитектура.

Къща-музей “Добри Войников”: Шуменецът Добри Войников е учител, писател-драматург, общественик и журналист, музикален деец, основоположник на българския театър, пръв български режисьор и един от учредителите на Българското книжовно дружество. Къщата, в която е живял авторът на “Криворазбраната цивилизация”, днес е музей, в който са показани вещи, документи и снимки, свързани с делото на народния будител. Съхранен е автентичния интериор в дома на възрожденеца.

Други значими обекти са:

Конезавод “Кабиюк”, с. Коньовец: Най-старият конезавод в България, открит през 1864 г. На територията му са разположени единственият в България “Музей на коня”, лятната резиденция на княз Ал. Батенберг - “Музей на Съединението” и експозиция от икони. За многобройните български и чуждестранни туристи се устройват атракции с коне и понита, обиколка на района с файтон и езда на хиподрума.

- Религиозни паметници:

Томбул джамия. Култов архитектурен ансамбъл, построена през 1744 г. Джамията е втора по големина на Балканския полуостров. Действащ мюсюлмански храм.

Църква "Св. Три светители": Построена през 1857 г. на мястото на стар параклис, с дарения на шуменските еснафи. Запазени са старата портика с надпис над входа, царските двери и старинните икони.

Църква "Свето Възнесение": Построена през 1829 г. Стенописите, иконостасът и вътрешната уредба датират от 1933 г. Съхраняват се ценни книги, златотъкана плащеница с перли от 1776 г., както и иконата "Св. Св. Кирил и Методий".

Арменска църква "Св. Асвизазин" (Света Богородица): Визиданият надпис съобщава времето на строежа 1834 г. от бежанци арменци. През 2001 г. е ремонтирана и обновена с нова камбанария.

Църква "Св. пророк Илия", кв. "Дивдядово": Трикорабна базилика, изградена от дялан камък през 1846 г. Надписът, поставен над входната врата, е в стихотворна форма. Посетителите могат да видят икони на Никола Василев и Христо Беделев.

Манастир "Свети св. апостоли Петър и Павел", с. Златар: Манастирът "Св. св. Петър и Павел" е разположен в местността "Манастирите" между шуменските села Ивански и Златар. Той е построен на мястото на стар манастир от римско време, който е бил разрушен с идването на турците през XIV век.

Католическият манастир с. Царев брод е създаден през 1914 г., с 14 монахини бенедиктинки. Девизът "Ора от лабора" - моли се и работи е изписан над входа на местната църква. Манастирът приютява и отглежда сирачета, има училище, чифлик и амбулатория.

Нови археологически обекти в региона с възможности в превръщане на туристически атракции:

1. Халколитен некропол при с. Сушина
2. Трако-римско светилище в м. „Бабанов“ в НИАР „Мадара“ проучвания
3. Светилище в м. „Червената скала“ край с. Живково общ. Хитрино
4. Старобългарското землено укрепление при с. Коньовец
5. Средновековен комплекс Кирика в границите на НИАР „Мадара“

След проучването, консервационните и реставрационните дейности в новооткритите археологически обекти, ще трябва да се изготвят проекти за туристическа адаптация и социализация на районите около тях, изграждане на инфраструктура, комуникации и реклама.

- Занаяти: Шуменските занаяти водят началото си от дълбока древност. Развиват се занаятите, свързани със земеделието и домашния бит - кожарство, шивачество, тъкачество, железарство.

През периода на същинското Възраждане Шумен е развит занаятчийски и търговски град. В града се упражняват около 40 занаята, Според официално преброяване от 1866 г. 3/4 от населението е заето със занаятчийско търговска дейност. сред които са: дикиджийство /обущарство/, папукчийство /чехларство/, кожарство, кожухарство, сарачество, бакърджийство, калайджийство, бояджийство, железарство, грънчарство, дюлгерство /зидарство/, куюмджийство /златарство/, абаджийство, мутафчийство и др.

В настоящия момент в община Шумен има представители от всички групи занаяти. Те са както в областта на строителството, реставрацията, електротехниката и металообработването, обработката на дървени и други материали, така и в областта на шивачеството, текстила и кожухарството, дамското и мъжкото шивачество, производство на храни и напитки, стъklarството и керамиката. Имаме майстори, работещи активно в областта на медиите, като

много добри фотографии, които достойно представят града ни на много изложби. Много дейни са и представителите на групата на художествените занаяти, като майсторите на художествена обработка на кожа, изработване на изделия от ковано желязо, везбарство, художествено плетиво, изработване на национални кукли, иконопис, художествена керамика, обработка на дърво, които участват на изложби и панаири.

-*Фолклор:* Линията Русе – Разград – Шумен - Варна е граница на Северняшка и Добруджанска етнографски области. Това местоположение на Шумен го определя като смесен район. Коренното население се допълва от инородни групи, както следва: тракийци /предимно от Беломорска Тракия/, добруджанци, балканджии /от Габровския край/, шопи, македонци. Етноси-турци, роми, евреи и арменци.

Този цвят от различни етнографски области дава своето отражение в архитектурата, обредите, обичаите, песните, хората и народната носия.

В северната част е влиянието на Добруджа. В източната част /Сърта/ - на Гагаузите от Варненско. Западната част е под влиянието на Северняшката етнографска област, а местния фолклор е съсредоточен в районите на Преслав и Смядово.

Традиционното облекло в Шуменския край, обхващащо хронологическите граници от края на XIX и началото на XX век, се причислява към т.н. в етнографската литература „двупрестилчен” тип женско облекло и мъжко „чернодрешно” облекло. Женския традиционен костюм се явява в две разновидности : от района на Провадийския сърт и Преславски-Смядовския район.

- *Традиционен поминък и кухня:* Основните поминъци на населението в Шуменския край са зърнопроизводство, лозарство и овцевъдство.

Народната обичайно-празнична трапеза на населението от Шуменския край включва *тархана*, *качамак*, *сливена манджа*, *люта манджа*, различни видове баници – *спаначник*, *копривник*, *тиквеник*, *дърпана баница*, *къпана баница* и др.

2. Селища и население

2.1 Общ брой:

Днешната структура на *селищната мрежа* в община Шумен е формирана след продължително историческо развитие. Нейното развитие се благоприятства от географското положение и природните дадености на територията на общината. Равнинно-хълмистият характер на релефа е способствал за сравнително равномерното пространствено разпределение на селищата. Населените места в общината са представени от 1 град - център на общината и 26 села. По големина гр. Шумен (87 200 жители) е в категорията на средните градове. Освен функционален, гр. Шумен е и пространствен център. В общината има добре развита и добре балансирана мрежа от селски населени места. В групата на селата влизат 5 от категорията¹ ”средни”, 16 “малки” и 5 “много малки села”. В общината няма напълно обезлюдени села.

Процентът на градско население, който определя степента на урбанизация в община Шумен, е 85,1%, при средно за страната – 69,8%. Това определя урбанистичната структура на общината като моноцентрична, с повишена концентрация. Селското население в 26-те села е само 14,9%. Преобладават малките по големина села – общо 16 броя. Урбанизационните процеси в общината са следвали в общи линии тези в страната. Характерно за развитието на тези процеси през втората половина на двадесети век е, че те протичат доста интензивно до средата на осемдесетте години и по-забавено след това. За периода след 1956 г. населението във всички села в общината намалява непрекъснато. Град Шумен до 1985 г. удвоява населението си, след което то намалява.

¹ Средни села – от 1000 до 2000 жители; малки села – 250 до 1000 жители; много малки села – до 250 жители

Промислените и обслужващите функции са съсредоточени изключително в гр. Шумен, икономическият облик на селата е селскостопански.

Средната селищна гъстота (4,1 селища на 100 км²), е малко под тази за страната (4,8). Средното отстояние между населените места е до 5 км, добра предпоставка за функционирането на жизнена териториално-селищна среда.

Структурата на първичния социален сервиз е почти огледален образ на тази категория селища и възрастовия профил на населението им. Само в 6 от общо 26 села има функциониращи училища. В повечето села няма лекарски практики (15). Центърът компенсира с пълен набор от добре развити услуги на селищно, общинско и надобщинско и надобластно ниво (образование, здравеопазване, културни прояви).

По степен на благоустроеност, селата имат сходни характеристики – всички са електрифицирани и водоснабдени, но в тях отсъства канализация.

Като пространствена структура, селищната мрежа е добре развита, балансирана върху цялата територия на общината. Дисбалансът (поляритетът) се дължи на демографските и функционалните характеристики. Общината има нужда от целево създаване на няколко допълващи центъра – с. Царев брод, с. Мадара, с. Дибич, с. Салманово, с. Мараш и с. Ивански. Село Царев брод, въпреки непосредствената си близост до центъра на общината, най-добре може да допълва и разтоварва функционално и пространствено гр. Шумен; с. Дибич – фирми за алуминиева дограма, склад за резервни части за селскостопанска техника; с. Мадара – развитие като културно-информационно селище, с. Мараш – с използване на минералния извор за изграждане на балнео-рехабилитационен център и използване на културно-историческото наследство и фестивала на “Чушките и доматите”. Селата Салманово и Ивански балансират отдалечеността от общинския център, за което може да има заявка за нови функции, дейности и съответно обекти, компенсиращи отдалечеността на центъра в южната част на общината.

- В Община Шумен – Според статистически данни от 2007 година населението на община Шумен наброява 101 780 жители.

2.2 Възрастова характеристика и демографски тенденции:

Демографските процеси, заболяемостта, физическото развитие, факторите на риска за здравето, както и други фактори, свързани с тях, формират здравното състояние на населението. Анализите показват, че последното десетилетие на развитие на страната е белязано от демографска криза, характеризираща се със стабилна депопулация. Три са главните характеристики за това: *спад на раждаемостта, покачване на смъртността, намаляване на естествения прираст* при интензивна емиграция и то на младото население.

Населението в област Шумен към 31.12.2007 г. е 196 559 души, с 1073 по-малко в сравнение с 2006 г. По-голямата част от хората живеят в градовете – 62,2 %, с лек превес на жените – 51,5 %.

Съотношението по възрастови групи показва **задълбочаване на регресивния тип възрастова структура** и задълбочаване на тенденцията за остаряване на населението. Намалява дялът на децата от 0 – 17 години, при увеличаване на относителния дял на хората над 60 години

0-14 г. 2005 г. – 19,24 %; 2006 г. – 18,87 %; 2007 г. – 18,51%;

Над 60 год. 2005 г. – 21,43 %; 2006 г. – 21,62 %; 2007 г. – 21,91%.

Запазва се и тенденцията за **намаляване броя на жените във фертилна възраст** (15-49 год.) 2005 г. – 48 917; 2006 г. – 48 853; 2007 г. – 48 405.

Показателят **раждаемост** показва тенденция за покачване, но остава по-нисък от този за страната – 9,9 на 1000.

Анализът на демографските показатели за **община Шумен** показва същите тенденции с малки разлики за някои от тях. Най-съществените са **чувствително по-ниската раждаемост и обща смъртност за общината в сравнение с областта и страната.**

Население – община Шумен

Година	Общо	Под трудоспособна възраст	В трудоспособна възраст	Над трудоспособна възраст
2005	111 557	19 787	71 288	20 482
2006	118 018	18 672	79 443	19 903
2007	117 645	12 807	84 081	20 757

* Данни Община Шумен по настоящ адрес, Дирекция ГРАО.

2.3 Заетост:

Икономически активните лица в община Шумен са 50 222 души (2008 г.). Коефициентът на икономическа активност е 57,2% (съотношение между икономически активните лица и населението на 15 и повече навършени години). Този показател за община Шумен е по-висок от средния за страната (55,3%) и област Шумен (56,7%) и сходен с този за Североизточния район за планиране (57,5%).

Заетите в търговията, хотелите, ресторантите са в частния сектор, а в образованието – предимно в общественния сектор. Основната заетост на работната сила се осигурява от малки и средни фирми.

Основни статистически показатели за хотели и ресторанти в област шумен за 2006/2007 г.

го ди на	брой	прих. хил. лв.	прих. от продажби /нетни/ хил. лв.	разх. за обичайната д-ност хил. лв.	печалба хил. лв.	загуба хил. лв.	заети лица брой	наети лица брой
20 06	220	12582	12355	13017	742	1213	1121	986
20 07	239	16957	16702	17034	822	950	1230	1069

*ТСБ - Шумен

Безработица: Равнището на безработица в община Шумен е по-ниско от средното за страната, област Шумен и Североизточния район за планиране. Преобладаващата част от останалите общини в областта са с висока безработица (над 1,5 пъти над средната за страната).

Равнище на безработицата
в община **ШУМЕН**
към **30. 09. 2008 г.**

Регистрирани ВСИЧКО:	1922
В това число:	

- жени	1257
- с работническа квалификация	365
- специалисти	572
- с висше образование	364
- младежи до 29 г.	393
Включени в курс за преквалификация	31
Постъпили на работа	212
Свободни работни места	54
Икономически активно население	50222
% на безработицата	3,83

*Дирекция "Бюро по труда" – Шумен

3. Инфраструктура и обществени услуги

3.1 Транспортна мрежа:

Географското разположение на община Шумен предопределя доброто ѝ транспортно обслужване и функциите ѝ на един от основните транспортни възли в Североизточния район за планиране. През територията на общината се кръстосват:

- първокласният път **I-4 София-В.Търново-Шумен** (с европейска категоризация **E772**)
- първокласният път **I-2 Русе-Шумен-Варна** (с европейска категоризация **E70**) с
- първокласния път **I-7 Румъния/Силистра-Шумен-Ямбол-Лесово/Турция** и
- второкласния път **II-73 Шумен-Смядово-Карнобат**, както и
- главната ж.п. линия **София-Шумен-Варна** и
- ж.п. линията **Шумен-Комунари-Карнобат**, връзка с Южна България.

През общината преминава и трасето на автомагистрала "Хемус", свързваща Варна и София, но недоизградеността на АМ "Хемус" в западна посока и на места лошото състояние на първокласния път I-4 затрудняват бързия достъп до столицата, докато регионалният център Варна е лесно достъпен по вече изградената автомагистрала.

Добрата пространствена организация на републиканската пътна мрежа в общината се отразява на структурния ѝ състав. Община Шумен се обслужва предимствено с първокласни пътища. Относителният дял им е 19,77 на сто и е по-висок от средния показател за Шуменска област (16,52 на сто), както и от този за Североизточния район на планиране (8,28 на сто), и за страната (8,07 на сто). Това показва, че общината е обезпечена с добра връзка с основните транспортни коридори, чрез които се осигурява сравнително лесен достъп до съседните страни и до важни и отдалечени административни центрове.

В същото време, второкласните и третокласните пътища в общината, които осигуряват връзката между по-близко разположени административни центрове, и преразпределят потоците в транспортната система, са с по-малък дял (общо 23,51 на сто) в сравнение с Шуменска област (33,48 на сто), Североизточния район за планиране (41,06 на сто) и със страната (42,06 на сто).

Общинската пътна мрежа е добре изградена, като осигурява добри възможности за достъп до всички населени места в рамките на общината. Гъстотата на пътищата с общинско значение е 0,211 км/км², което значително надвишава средните показатели за страната (0,165 км/км²), Североизточния район на планиране (0,179 км/км²) и Шуменска област (0,164 км/км²).

По отношение на гъстота на ж.п. мрежата, община Шумен (0,049 км/км²) изостава от средния показател за страната (0,058 км/км²), но се обслужва от 2 гари и 4 спирки. Предвид

регионалните функции на ж.п. транспорта, общината има лесен достъп на хора и стоки до места във всички географски посоки на България, независимо че плътността ѝ е под средната за страната.

Хроничният недостиг на инвестиции за поддръжка и модернизация на транспортната инфраструктура е причина за влошаване на качествените ѝ параметри. Рисковата експлоатационна годност, амортизираните настилки и маркировки създават проблеми пред бизнес организациите в общината при набавянето на ресурси и достигането на пазарите и правят транспорта ненадежден, като негативното влияние е по-силно изразено при пътно-транспортната инфраструктура, отколкото при ж.п. инфраструктурата. Бързото увреждане и разрушаване на пътната мрежа рефлектира върху развитието на туризма в общината изключително негативно. Въпреки че всички туристически обекти са достъпни, лошото състояние на пътищата и инфраструктурата като цяло, създава отрицателно отношение у туристите /което влияе и на общото впечатление от посетените места/ и затруднява работата на туроператорите.

Критичното състояние на транспортната инфраструктура е резултат от лимитираните финансови възможности на държавата и общината при наличието на голям брой неотложни приоритети, към които трябва да се насочат средства от държавния и/или общинския бюджет. Не са използвани възможностите за сътрудничество с бизнеса при финансирането на проекти за изграждане на транспортната инфраструктура, а проведената в общината анкета показва, че такъв потенциал съществува.

Обобщено, община Шумен има сравнително добре развита транспортна инфраструктура. Относителната близост до изявените центрове Варна и Русе и добрите транспортни комуникации със тях, са определено предимство за общината, предоставящо възможност за лесен достъп на стоки и хора до различни точки по света чрез наземен, въздушен и воден транспорт.

3.2 Комуникации:

Общината разполага със сравнително добре развита телекомуникационна инфраструктура, достигаща до почти всички населени места. Всички селища от общината имат автоматична телефонна връзка с общинския център, като само едно селище не е обезпечено със станция за автоматични телефонни съобщения.

На територията на общината влезе в действие единен телефон за спешни случаи – 112, който е безплатен, денонощен и достъпен от всички точки на страната. На него може да се потърси съдействие за спешна медицинска помощ, при аварии, катастрофи и бедствия, при пожари, терористични акции, както и в случаи на нарушаване на обществения ред.

Състоянието на комуникациите в туристическите обекти е сравнително добро. Всички те са обезпечени с телефонни постове и интернет.

Шест фирми предлагат Интернет услуги на територията на община Шумен: BTC, I-service, ICON, Variant 6, Globo и Ro&Ni. Територията на общината е покрита и с мрежите на мобилните оператори в България – Мобилтел, Глобул и Виваком.

Обобщено, телекомуникационната система на общината има потенциал да служи като отправна точка за по-широкото навлизане на информационните и комуникационни технологии в ежедневието на населението, бизнеса и администрацията.

3.3 Благоустройство:

Благоприятното разположение на Шумен- в полите на Шуменското плато, му придават живописен и привлекателен облик. Градът е добре устроен с достатъчно количество паркове и зелени площи – Градската градина, централната алея по бул. „Славянски”, подстъпите към паметник „Създатели на българската държава”, с пешеходни зони и места за отдых с фонтани, детски площадки и кафенета.

Както и в другите градове в България, така и тук състоянието на техническата инфраструктура и благоустройството не удовлетворява адекватно потребностите на Шумен и затруднява функционирането му. Физическата среда и сградният фонд са сериозно амортизирани. Българските градове като цяло се нуждаят от мащабни и съгласувани усилия в тази област, за да отговорят на нуждите от развитие на висококачествен, устойчив туризъм. Вследствие промените в общественно-икономическите условия, законовата и нормативна уредба, са налице обективни потребности за привеждане на съществуващите устройственни планове в съответствие с новите изисквания, свързани с нарастваща потребност от ново строителство.

Общините разполагат със законови правомощия по отношение на развитието на местната техническа и туристическа инфраструктура, планирането на туризма (и свързаното планиране на градските територии). Разходите в подкрепа на туризма и отдиха, обаче, са изключително ограничени (около 0.1-0.2% от общите).

3.4 Здравно обслужване:

В здравната мрежа на община Шумен работят различни по вид и структура лечебни заведения, които оказват медицинска помощ съгласно своята регистрация по Закона за лечебните заведения:

На територията на община Шумен по данни на РЦЗ - Шумен към 30.06. 2008 г. има регистрирани 60 практики на общопрактикуващи лекари, от които: индивидуални практики – 55 и групови практики – 5.

Регистрираните дентални лекари са 87, в т.ч. 83 – индивидуални и 4 - групови.

Специализираната извънболнична медицинска помощ е представена от 126 индивидуални и 7 групови практики. Медико диагностичните лаборатории са 4.

Регистрирани са и извършват специализирана извънболнична медицинска помощ следните общински лечебни заведения ЕООД - 1 Диагностично – консултативен център, 1 Дентален център, 1 Медико – техническа лаборатория. Регистрирани са и работят и други лечебни заведения от подобен тип, но с друг собственик.

Разбира се тези данни са променливи, в зависимост от извършените нови регистрации или заличени такива в Регистъра на РЦЗ – Шумен.

В гр. Шумен се намира най-голямото лечебно заведение за болнична помощ за областта - „МБАЛ - Шумен” АД, която е с 51% държавно участие. На територията на община Шумен – в с. Царев брод се намира Държавна психиатрична болница.

В града осъществяват дейност и три диспансера: „Междубластен диспансер за онкологични заболявания със стационар – Шумен” ЕООД; Областен диспансер за пневмофтизиатрични заболявания със стационар – Шумен” ЕООД; „Областен диспансер за кожно-венерологични заболявания със стационар – Шумен” ЕООД. Трите диспансера са 100% общински търговски дружества.

3.5 Образователна система:

Училищната мрежа в община Шумен обхваща 19 общински общообразователни училища, 4 обслужващи звена, 6 професионални гимназии, 1 специално училище и 1 Средно общообразователно духовно училище ”НЮВВАБ”.

По видове общинските училища са : 2 начални; 11 основни; 5 средни общообразователни училища ; 2 профилирани гимназии.

Обслужващите звена са: 2 средношколски общежития; 1 Ученическа спортна школа и 1 Общински детски комплекс.

Броят на паралелките и учениците в общинските училища през 2008 г. е 407 паралелки с 9 202 ученици от I до XII клас. Броят на учениците в професионалните гимназии е 3201.

Двадесет и две от училищата, общообразователни, професионални, специално и духовно училище и обслужващите звена са на територията на гр. Шумен, останалите шест са в селата на общината.

Профилираното обучение е застъпено във всички средни общообразователни училища и двете профилирани гимназии. То е насочено в областта на природо-математическите, информационните технологии, чуждоезиковите и хуманитарни науки, музиката, изобразителното изкуство и хореографията.

В професионалните гимназии учениците получават професионална подготовка по следните направления: Стопанско управление и администрация; Производство на текстил, облекло, обувки и кожени изделия; Производство на храни и напитки; Моторни превозни средства, корабни и летателни апарати; Химически продукти и технологии; Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг; Електротехника и енергетика; Производство на изделия от дървесина; Строителство и геодезия; Металообработване и машиностроене

Шуменският университет „Епископ К. Преславски“ е наследник на вековни образователни традиции. В него се обучават повече от 8 000 студенти в 6 факултета: факултет по хуманитарни науки, по природни науки, по математика и информатика, по технически науки и педагогически факултет.

3.6 Ред и сигурност:

Териториалните служби на РДВР - Шумен са уредени със Закона за МВР от 1991 г. РЕГИОНАЛНАТА ДИРЕКЦИЯ НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ – Шумен е специализирано оперативно-издирвателно и охранително звено за опазване на обществения ред и контрол върху безопасността на движението по пътищата, за предотвратяване, разкриване и участие в разследване на престъпления на територията на областта. Дейността му е свързана със защита правата и свободите на гражданите; опазване имуществата на гражданите, държавата, общините и организациите; охрана на учреждения и обекти на територията на областта; контрол върху дейностите с общоопасни средства и дейността на юридическите лица, извършващи охранителни дейности; осъществяване на превантивна дейност и др. Към РДВР - Шумен са изградени четири Районни полицейски управления, в градовете Шумен, Нови пазар, Велики Преслав и Каолиново и пет полицейски участъка – в градовете Върбица, Каспичан и Смядово и селата Хитрино и Никола Козлево.

3.7 Финансови услуги:

В Шумен има достатъчно добре развита мрежа на финансови институции. В града, включително и в кварталите, са разположени централи и клонове на 17 банки и работят 5 обменни бюра.

3.8 Търговски и битови услуги:

В общината има добре развита търговска мрежа от модерни хипермаркети като Била, Кауфланд, Пени маркет и националната верига СБА, до специализирани фирмени магазини на водещи предприятия от хранително - вкусовата и леката промишленост от национален и регионален мащаб, семейни галерии за сувенири и приложно изкуство и др.

4. Туристическа инфраструктура и услуги

Община Шумен и районът около нея разполага с богат потенциал и недоусвоени ресурси за развитие на туризъм. Основна тежест имат *антропогенните ресурси* – изключително богати и с призната висока културно-историческа стойност. Почти всички обекти, представени в раздел “културно-историческо наследство”, биха могли да се вплетат в туристическо предлагане.

Множество експонируеми обекти на културно-историческото наследство в общината и областта отдавна присъстват в туроператорски програми и индивидуални маршрути.

Националният историко-археологически резерват (НИАР) “Мадара” е най-утвърденият туристически “етикет” на общината .

В допълнение към овеществената тракийска, римска, византийска и българска култура, много от събитията в богатия културен календар на Шумен също могат да се третираят като туристически ресурс и да се включат в анимирането на туристически продукти. Градът е своеобразен феномен с културните си напластявания през вековете и с културното си “водачество” – първото класно девическо училище, първият български оркестър от класически инструменти, първото театрално представление, първото сформирано читалище. Атрактивността и познавателната стойност на комплекса от антропогенни туристически ресурси на Шумен са достатъчно силни за разработване на цялостни местни и регионални продукти в широк диапазон на алтернативния туризъм.

Природата също е била щедра в създаването на атрактивни ландшафти и феномени. Повечето са подходящи за развитие на туризъм и отдих . Добра “гарнитура” към възможните форми на алтернативен туризъм (културен, еко-, екстремн, вело, селски, поклоннически, “по специални интереси” и др.) е най-старият конезавод в България - “Кабиюк” с. Коньовец (1864 г.).

Община Шумен с останалата територия на областта, заедно с областите Силистра, Търговище и Разград, формира северната “буферна” зона на черноморската туристическа дестинация. Туризмът в цялата зона има символичен дял в приходите от продажби (под 1%).

Обща характеристика на туристическото предлагане в общината е “посещение на обект”. При отсъствие на цялостни туристически продукти (както е в сегашната практика), дори осезателен туристически поток не би формирал значими приходи.

4.1. Основна характеристика на категоризирани места за настаняване, средства за подслон, заведения за хранене и развлечения:

Въпреки, че транспортната инфраструктура в общината е сравнително добре развита, състоянието на туристическата инфраструктура е незадоволително. Системата за визуална информация (указателни и информационни табели) е недоразвита и най-често представена само на български език. Условието за посещение на туристи до повечето природни и културни обекти са с нисък стандарт. Липсват устроени паркинги, санитарни възли, а на някои места, дори ток и вода.

Тук работят 269 обекта заведения за хранене и развлечения:

кафене	49 бр.	пицария	2 бр.
кафе аперитив	76 бр.	бирария	26 бр.
кафе клуб	25 бр.	бистро	38 бр.
кафе бар	2 бр.	ресторанти	20 бр.
кафе сладкарница	11 бр.	механа	3 бр.
сладкарница	5 бр.	снек бар	5 бр.
фаст фууд	1 бр.	бар клуб	6 бр.

На територията на общината са регистрирани 17 обекта /една, две и три звезди/ - средства за подслон и места за настаняване и 4 броя средства за подслон /две и три звезди/ - категоризирани от ДАТ, които се разпределят по следния начин: 5 хотела, къщи и други средства за подслон, 1 звезда, с общо 92 легла, 7 хотела 2 звезди с 269 легла и 9 хотела 3 звезди с 558 легла.

Микрорайонът разполага с общо 919 легла. Най-големите хотели са: Хотелски комплекс "Шумен" (3 звезди, 400 легла, 2 ресторанта, механа, 2 кафе-сладкарници, нощен бар, 2 конферентни зали, възстановителен център с басейн) и хотел "Мадара" (3 звезди, 200 легла,

ресторант, механа, 2 кафе-сладкарници). Със съвременна и удобна база разполагат многобройните семейни хотели – „Соло”, „Контеза”, „Замъка”, „Централ”, „Римини”, „Рай” и др.

Реализираните нощувки в категоризираните места за настаняване в Шумен бележат нарастване през 2007 в сравнение с 2006 година, като се забелязва повишаване на броя на нощуващите чужденци /7553 през 2006 и 9623 – 2007/ и слабо намалява броя на нощувките на българите /22193 през 2006 и 21560 през 2007/, но като цяло общия брой на реализираните нощувки в Шумен има повишение /29746 (2006) и 31183 през 2007 г./

Въпреки относително добрата специализирана туристическа инфраструктура, ползваемостта на легловия капацитет е твърде ниска (19%), което говори за недостатъчно продаваеми продукти, слаба реклама.

Ползваемост	
Варна	50%
Добрич	25%
Силистра	21%
Търговище	19%
ШУМЕН	19%
Разград	18%

Специфична характеристика в разпределението на реализираните нощувки е тяхната равномерност през всички годишни сезони. Това е особено благоприятен факт, облекчаваш до голяма степен развитието на устойчив туризъм. Слабостта “сезонност”, характерна за черноморската дестинация, тук е преодоляна по силата на “сезонната независимост” в преобладаващото настоящо и потенциално туристическо предлагане и преобладаващият в общината бизнес туризъм.

4.2 Спортно – развлекателни съоръжения и допълнителни туристически услуги:

Шумен разполага със сравнително добра база за спортни занимания и развлечения. Възможности за спорт предлагат два стадиона, три спортни зали, тенис корт, конна база, градски басейн, модерен спортно-развлекателен комплекс, комплекс за модерни спортове (скейтборд, фрийрънъри, байкъри), множество фитнес зали. Хотелите в Шумен, бидейки частна инвестиция, вложиха средства в реновиране и осъвременяване на базата си както и новооткритите малки семейни хотели, предлагат на гостите си конферентни зали, козметичен и масажен център, фитнес, басейн, джакузи, солариум, зали за тихи игри и електронен постерминал за безналично плащане. „Авистра”, „Георгиев турс”, „Аристур” предлагат самолетни билети.

4.3 Информационно обслужване и реклама:

Шумен се представя на туристическите изложения: “ТУРЕКСПО” във Варна, ”ВАКАНЦИЯ” в София и “КУЛТУРЕН ТУРИЗЪМ” във В.Търново. През март 2008 година Шумен като културно-историческа дестинация се представи на Международната туристическа борса в Москва.

4.4 Посещаемост:

- Брой посетители годишно

**Брой туристи посетили съответните обекти за периода
2004 -2008 г.**

ОБЕКТИ	2004	2005	2006	2007	2008
РИМ - Шумен	4682 83	5456 160	12216 103	6436 235	4259 90
НИАР "Плиска"	9509 528	17817 1159	16019 1317	22382 2360	23848 1850
НИАР "Мадара"	44460 13840	34730 7250	28052 7702	34680 10250	36980 7410
ИАР "Шуменска крепост"	9528 824	6104 535	9080 320	10504 1787	10451 2718
Къща-музей "Панайот Волов"	1055 0	940 0	1347 5	1495 3	1257 0
Къща-музей "Добри Войников"	1786 36	1321 23	1705 48	1391 48	1577 16
Къща-музей "Лайош Кошут"	2163 83	2517 209	2004 115	1610 213	2788 249
Музеен к-с "П. Владигеров"	1073 607	1132 545	1736 350	1599 435	1665 290
Паметник "Създатели на българската държава"	14198 6690	13224 6387	12271 5363	15770 5507	7198 4036
Томбул джамия	6239 3930	6322 4244	6412 3826	6795 5235	6380 3660

*База – данни ТКИЦ

- общ брой туристи
- чужденци

4.5 Видове туризъм в община Шумен:

Маркетингът на града е с характерен профил на българския туристически пазар, поради историческата си и културна роля.

Изследванията показват, че **основните причини** за посещаемостта на туристи в Шумен са:

- **първо, историческото и културно наследство;**
- **второ, живописната природа и разположение;**

Градът не е типичният ваканционен регион, но природните му ресурси могат да бъдат използвани като допълнение към другите туристически възможности.

Транспортната инфраструктура благоприятства развитието на индивидуалния и организиран туризъм, провокиран от близостта на важни морски, речни и исторически градове.

Малко пътеводители окачествяват Шумен като приоритетен град сред останалите провинциални центрове. Често в промоционалните материали градът се споменава само като възможност за кратък отдих по пътя на по-далечни дестинации, а не като сериозен туристически център. Градът няма силно развит международен имидж и поради това присъствието на неорганизиран чуждестранни туристи е ограничено. В същото време туроператорите, ангажирани с външния поток от туристи, контролират голяма част от международния пазар и трябва да бъдат насърчавани да увеличат подкрепата си за Шумен и предлагания тук туристически продукт. В този смисъл трябва да се използва бързото променяне и разширяване на международните туристически пазари, за да се утвърди международния профил на града.

Културно-исторически туризъм: Поради близостта си до двете първи столици – Плиска и Велики Преслав, Шумен е тясно свързан с българската история – от създаването на държавата, Първо и Второ българско царство, османското робство, Възраждането...Обектите на културно –

историческия туризъм са: *Национален историко-археологически резерват (НАРИР) "Мадара", НИАР"Плиска", НИАР"Велики Преслав", ИАР"Шуменска крепост", Регионален исторически музей, Комплекс "Създатели на българската държава", къщи-музеи на Панчо Владигеров, Панайот Волов, Добри Войников, Лайош Кошут.*

Археологически туризъм: висока концентрация на паметници от епохата на халколита, тракийско, римско, византийско, турско, възрожденско и съвременно присъствие са напластявали култура и ценности. Голямата културно-историческа и познавателна стойност на уникални паметници от античната и средновековната българска епоха превръщат архитектурно-археологическите резервати на община Шумен в притегателен център на археологическия хоби туризъм.

Културен туризъм - Градът запазва и развива една разностранна културна активност във и извън историческите места, намиращи се на територията на общината. Тук работят държавни, регионални и общински културни институти, като: ДКТ „В. Друмев“, РИМ, РБ "Ст. Чилингиров", ХГ „Е. Карамихайлова“, ДФ, 12 читалища, разположени на територията награда и 34 – на територията на общината, чиято разностранна и богата културна продуктивност

Майски културни празници

Международен фестивал "Друмеви театрални празници Нова българска драма"

Международно биенале за съвременно изкуство

Международен карнавал на плодородието

Национални детски театрални празници

Национален конкурс за пианисти и цигулари "П. Владигеров"

Ежегодно Шумен е домакин и на Национален конкурс за пианисти и цигулари.

Европейски дни на наследството

Национален конкурс за изпълнение на унгарска и българска

Поклоннически туризъм: Томбул джамия, Църква "Св. Три светители", Църква "Свето Възнесение", Арменска църква "Св. Асвизазин" (Света Богородица), Църква "Св. пророк Илия", кв. Дивдядово, Манастир "Свети апостоли Петър и Павел", с. Златар, Католическият манастир с. Царевброд

Винен туризъм: Винени турове се организират от *Домейн Бойар*. По време на обиколката туристите сами виждат как съвременното винарство наследява традицията. Туристите се посрещат от технолог, който е и обучен винарски гид и запознава с най-важните аспекти на модерното винарство.

Характерен за региона е пелина, който се дегустира в *избата на братя Вичеви с. Осмар*. Дегустацията включва беседа, разкриваща историята на избата, проследяване на технологичния процес при производството на уникалната напитка, запознаване с традициите в пелино - и винопроизводството, особеностите на различните сортове грозде, техните характеристики и показатели.

"Винекс Преслав" се утвърждава като един от най- динамичните производители в бранша; лидер в производство на висококачествени бели вина и винено бренди. Годишно "Винекс Преслав" закупува и преработва грозде от следните основни сортове: Пино Шардоне, Совиньон блан, Ризлинг, Траминер, Мускат Отонел, Рикат и Димят. В дружеството се преработва и бутилира вино от сортовете Каберне Совиньон, Мерло. Дегустационна изба на „Винекс“ В.Преслав е много популярна сред гостите от Англия.

Екологичният туризъм, в съчетание с други алтернативни форми на отдых, осигурява възможности за целогодишно продължаване на активния сезон и е значимо средство за поминък на местните общности, особено в по-малките селища на региона. Регионът предлага възможности за целогодишни посещения на уникални природни територии, разполагащи с богато и изключително добре съхранено биоразнообразие, съчетано със значимо културно – историческото наследство. На основата на преминаващия през региона втори по големина

европейски миграционен път на грабливи, водолюбив и пойни видове птици (Via Pontica) и наличието на значими влажни зони, възможностите за орнитологичен туризъм, са от международно значение и са водещи за региона.

В ПП „Шуменско плато“ се развиват следните видове туризъм – *пешеходен туризъм, велотуризм, орнитоложки туризм, археологико-исторически, ботанически, спелеотуризм и др.*

Екотуризмът се съчетава с исторически туризъм /скални манастири, стари столици, окултни места/, селски туризъм, масов туризъм и др.

На територията на парка се предлагат възможности за краткотраен отдих на местните жители в добре развита посетителска инфраструктура.

Образователен туризъм: ПП „Шуменско плато“ има възможност да се специализира като специфична територия за обучение и специализиран туризъм (образователен и познавателен), а ДПП да акцентира своята дейност върху образователната сфера с разработването и приложението на пакет от разнообразни форми на обучение, вкл. алтернативни.

ПП «Шуменско плато» предлага възможности за осъществяване на разнообразни природозащитни, образователни инициативи в Информационния център на парка и „Горското училище“. Природозащитните проекти, които се осъществяват с учебните заведения и преподавателите, са едно от най-важните средства за възприемането и постигането на целите на защитената територия. Чрез децата се предава информация в семействата, клубове и др. Преподавателите от района ценят високо природозащитните инициативи и така те са едни от най-важните партньори и разпространители на идеите за опазването на природата. Развитието на образователния туризъм способства за:

- Подпомагане на местните хора и посетителите на парка при опознаване на интересните местообитания и видове в парка;
- Повишаване информираността и познанието на посетителите за ценността на парка, като природен комплекс от ландшафти и екосистеми;
- Представяне на природното и културно наследство и нуждите за неговото опазване;
- Рекламирање на местни продукти и услуги, постигайки по-голямо търсене и откривайки нови пазарни възможности;
- Изграждане на широка обществена подкрепа за парка, включително сред политиците и вземащите решения на регионално и национално ниво.
- Предлагање на информация за региона, предназначена за туристите.

Селски туризъм: Регионът предлага благоприятни възможности а развитието му. В туристическия пакет услуги на местните туроператори са включени автентични селски къщи, запазили духа на традиционния български бит. В уюта на селската обстановка туристите се радват на гостоприемството на стопаните, които предлагат студена ракия, салата от зеленчуци и собственоръчно приготвен местен специалитет. В „Осмарска изба“ посетителят може да проследи технологичният процес на прочутия пелин от лозата до бутилирането и отлежаването, съчетано с дегустация на различни сортове.

„Свещаровата къща“ в с. Осмар посреща гостите по стара традиция с пита, мед и китка здравец за всеки турист. Предлага се закуска с домашна баница, чаша българско вино и плодове. Туристите могат да разгледат бъчварница с над 70-годишна история, сечивата от женския и мъжкия ръчен труд на село и да се запознаят с домашното стопанство - двора с животните и градината. Всеки може сам да си откъсне плод според сезона. Районът е екологично чист. Посещението в с. Осмар завършва с панорамната обиколка на селото с магарешки каручки. Туристите могат да посетят и селската църква "Св. Константин и Елена", която заслужава интерес със 150-годишната си история и старинните лечебни икони.

„Йордановата къща“ село Мараш посрещат гости през цялата година за дегустиране на хранителни продукти приготвени по оригинални български рецепти, 3 вида бели вина, 3 вида

червени вина, 3 вида ракии, Шуменско пиво и жълта лимонада. Капацитет - 10-16 души. Фолклорна музика - гайда, кавал и тамбура.

Къщата на леля Христина в с. Мадара предоставя възможност на посетителите на се потопят в атмосферата на типичен селски двор: овошки и лозя, кошарите с овце и кози. Стопанката преподава уроци по точене на баница и плетене на чорапи.

Къщите за гости "Омая" са разположени са в двор от 1400 кв.м. и се състоят от дневна с кухненски тъгъл (19 кв.м.), две спални (14 и 10 кв.м.), баня с тоалетна и покрита тераса. На гостите се предлагат паркинг, сателитна телевизия, DVD, безжичен интернет, кухня, мини бар, покрита тераса,. наем на: велосипеди, ATV.

Куманови къщи: Куманови къщи разполага с 2 стаи с възможност за нощувка на 6 човека и апартамент снабден със собствен санитарен възел. Всички стаи в къщата са с климатик, телевизия и кабелна.

Спортен туризъм: скално катерене, спортно ориентиране, парапланеризъм, езда, колоездене, планинско колоездене, алпинизъм.

На територията на общината са формирани следните специализирани спортни клубове: Туристическо дружество "Мадарски конник" - има секция по скално катерене, Клуб по спортно ориентиране, Клуб по парапланеризъм "Шумен –ХС", Алпийски клуб „Мадарски конник“, Хиподром.

Традиционни за годината мероприятия са: Международен ден на предизвикателството и 1 юни; Международен ден на спорта; Международен олимпийски ден; Международен ден на бягането Samsung;

Национални и международни спортни състезания:

Международен турнир „Парапланеризъм“ – от май до юли; ПП„Шуменско плато“;

Международен турнир по конен спорт – септември – октомври в „Кабиюк“;

Международно рали „4х 4 Офроуд“ – м. ноември, ПП„Шуменско плато“;

Рали „Стари столици“ – национално, м. август,

Рали мемориал „Валери Великов“ – национално, м. септември;

Международно състезание по мотоциклетизъм „Ендуро“ – м. септември, октомври;

Републиканско първенство по мото и делта планери – септември, летището

Купа Шумен ориентиране;

“Кабиюк” /създаден през 1864 г./ Четири основни породи коне се отглеждат тук – арабска, английска, източно – българска и понита. На туристите се предлагат конни демонстрации, разходка с каруца до табуна, езда и др.

4.6 Човешки ресурси:

Като се има предвид тенденцията за растеж в туристическата индустрия, най-голямото предизвикателство е адекватното паралелно развитие на човешките ресурси, които са в основата на разработването и развитието на туристическия продукт. Развитието на специализираната туристическа инфраструктура изпреварва значително развитието и подготовка на кадрите, работещи в туризма.

Статистиката показва, че в туристическите дейности са ангажирани 170 хил. души, а 130 хил. Души са допълнително заетите сезонно. Заетите в туризма са 10% от активното население на България. По този показател нашата страна е на нивото на Испания, Португалия, Гърция.

Нуждите от квалификация и изисквания за специфични умения за различните категории длъжности не са еднакви при различните групи фирми в туристическата индустрия в страната. Съществуват значителни разлики при подбора, квалификацията, заплащането и обучението на персонала между различните типове фирми в индустрията.

Именно гореизложеното е в основата на систематизираната необходимост в сферата на човешките ресурси, от:

Специализирано обучение;
Специалисти и намаляване на текучеството на работещите;
Използване на собствени и външни програми за обучение;
Инвестиции в развитие на човешките ресурси и програми за мотивация на персонала;

Осъвременяване на учебните планове и програми за обучение по туризъм във висшите училища и училищата от системата за професионално образование и обучение, както и центровете за професионално обучение.

Използване на Оперативна програма "Човешки ресурси" и Оперативна програма "Административен капацитет" за квалификация и преквалификация на човешкия фактор в областта на туризма;

Разработване на Стратегия и план за действие за развитие на човешките ресурси в областта на туризма;

Насърчаване на корпоративната социална отговорност в туристическата индустрия;

Използване на най-добрите практики в областта на обучението, изграждането и развитието на кадрите.

В Шумен има 2 специализирани учебни заведения за обучение по туризъм – Шуменски университет „Еп. К. Преславски“- специалностите „Туризъм“ и „Екология и опазване на околната среда“, частен професионален колеж по туризъм „Шумен“ и Професионален частен колеж по туризъм „А. Константинов“. Подготовката на кадри се осъществява и в ПГССХТ, СОУ „П. Волов“. Благоприятстващ фактор е възможността за езикова подготовка в ГПЧЕ „Н. Й. Вапцаров“ и специалностите в Университета – английска, немска и руска филология, приложна лингвистика.

Ниското образователно ниво на свободните човешки ресурси оказва възпиращо въздействие върху инициативата на населението за развиване на собствен бизнес. Липсата на специализирани знания, умения и квалификация е проблем, на който трябва да се обърне внимание и чрез програми за квалификация и преквалификация. Необходимо е да се подобри информираността на населението относно възможностите за развитие на туризъм и стартиране на собствен бизнес в този недоразвит за общината отрасъл.

4.7 Институции и организации, свързани с туризма:

Туристическият културно - информационен център е открит на 27 септември 2004, мероприятие към Община Шумен в структурата на Дирекция „Просвета, култура и младежки дейности“, създава се с решение на Общински съвет – Шумен. Създаден е с цел да осигури поддържане на база данни за туристическите обекти и услуги на територията на общината, включването им в национални и международни мрежи и каталози, подготовка и изработване на печатни и други рекламни материали за промоция на туристически продукти, участие в туристически борси.

Консултативен съвет по туризъм - съвещателен орган към кмета на Община Шумен и го подпомага в дейността му, свързана с развитието на туризма на територията на общината. Включва в състава си равен брой представители на местната общинска администрация, от една страна, и, от друга страна, представители на туристически сдружения и други юридически лица с нестопанска цел, имащи отношение към развитието на туризма, сдружения на местния бизнес и на потребителите. Консултативният съвет по туризъм е създаден на основание чл. 10, ал. 3, 10 а, ал. 1 от Закона за туризма.

Туроператори и турагенти – На територията на общината работят 10 лицензирани туроператори: „Адрина тур“, „Авистра“, „Аристур“, „Балкански туризъм“, „Осмар турист ЕООД“, „Васкони травъл“, „Воз трейдинг ООД“, „Ватравел“, „Юпиел тур“, „Вов Валерия Владимирова“ и 4 лицензирани туристически агенции: „Мадара тур ЕООД“, ЕТ „Георгиев турс“, ЕТ „Тандем турист“, „Пирин 93“. От тях само три фирми посрещат чужди туристи, една е

специализирана в организирането на „Зелени училища” и ученически екскурзии, а останалите се занимават с екскурзии в чужбина и продажби на автобусни и самолетни билети.

4.8 Взаимодействие между общинска администрация и заинтересованите страни в туризма:

Основният проблем, свързан с развитието на туристическия сектор в общината е отсъствието на изградени връзки и сътрудничество между съществуващите фирми и институции. Това не позволява да се използват пълноценно съществуващите възможности. Необходимо е да се установят активни връзки и с фирми от други общини и региони, както и по-добро сътрудничество с аграрния сектор, хранително-вкусовата индустрия и културните институции в общината.

Необходимо е сдружаване на туристическите фирми, установяване на връзки и сътрудничество с туроператорите, подобряване на материално-техническата база на туризма (техническа, информационна и социална инфраструктура). Необходимо е още подобряване качеството на туристическите услуги, опазването на културно-историческите обекти и сътрудничество с другите общини от зоната при разработване на туристически продукти и маркетингането им на международните туристически пазари.

Устойчиво развитие на партньорството между местната власт и туристическите сдружения чрез координиране на дейността на всички заинтересовани организации от Консултативния съвет по туризъм. Мисията на Общинска администрация е да изпълнява ролята на двигател за местното развитие на туризма и обединител на усилията в тази посока. Тя определя рамката и правилата за развитие и създава по-добри условия и среда за реализация на частната инициатива. Общинска администрация работи в партньорство с всички заинтересовани страни на територията на общината. Тя е коректен и лоялен партньор, който влага време и средства за стимулиране и стартиране на различни процеси, като гарантира връщането на общинските приходи от туризъм в туристически дейности и инициативи, и съдейства за намирането на допълнителни фондове, чрез донорски програми и проекти.

III. Swot анализ

SWOT АНАЛИЗ

SWOT анализът е разработен за постигане на следните цели:

- пределно синтезирано представяне на една комплексна картина на състоянието на туризма в общината;
- изграждане на предварителна представа за решимостта на разкритите проблеми;
- насочване към приоритетни сфери на развитие;
- насочване към приоритетни проблеми за решаване.

Силни страни (стимулатори на развитието)	Слаби страни (ограничители на развитието)
Благоприятно географско положение; Богати природни ресурси и благоприятен климат; Красива и чиста околна среда Богато културно и историческо наследство (КИН) – уникални културни факти от национално значение; Община Шумен попада в регион „Старите столици” – на основата	Липсва цялостна информационна стратегия; Туристическите сдружения срещат проблем при мобилизиране на местното население; Не се правят маркетингови проучвания на българския и чуждестранния пазари; Провежданите в България туристически борси нямат ясен фокус и

на уникалността на Мадарския конник се цели формирането на интеграл на туристическа оферта – услуги и мероприятия за промяна на характера на туристическите посещения – от екскурзии (главно по Черноморието) към културно преживяване; Признание на културното наследство в чужбина; Богато природно наследство – природен парк “Шуменско плато”, резерват “Букака”, защитени местности “Могилата” , “Дъбовете” и “Марашка курия”; Наличие на защитени територии, природни забележителности, атрактивни ландшафти; Географската близост до основните целеви пазари на известни туристически продукти Развита селищна мрежа със силно изявен общински център; добра достъпност на центъра от всички селища; Изключително многообразие от туристически ресурси (т.е. минерални води, исторически паметници и др.) Наличие на минерален извор в с. Мараш с качествата на водата близки до тези в Карлови вари; Липса на сериозни релефни препятствия; Добър потенциал за създаване на продукти на алтернативен туризъм, базиран на природния парк и защитените местности, КИН – висока познавателна стойност и атрактивност, близост до Черно море. Активно участие на частния сектор в туризма Наскоро построени или реновирани туристически места за настаняване. Национална кухня и вино Силно конкурентни цени Топло отношение на българите Отчитане и възприемане на необходимостта от обновяване В настоящия момент правителството и местната власт обявява развитието на туризма за свой приоритет Регистриране на запазена марка „Оттука започва България”	адресат; Рекламно-информационните издания са ограничени като тираж и брой и не отговарят на очакванията на туристите; Ресурсите отделяни за реклама и промоция на Община Шумен са крайно недостатъчни; Неясен или "недостатъчен" образ на българския туризъм - липса на адекватна информация Липса на точно познаване извън страната Регионална диспропорция на туристическата инфраструктура (оценяване на ресурсите и сезонност) Ограничена информация за българското културно и историческо наследство Информационните центрове не функционират ефективно; Липсва комуникация между субектите в туризма; Ниска степен на развитие на елементи извън обсега на туристическите дестинации Ниска оценка на туристите за съпътстващите елементи или услуги, извън туристическия сектор Непълноценна социализация и валоризация на КИН (особенно във вътрешността); Слаба социализация и лошо стопанисване на природното наследство; Недостатъчно познаване на международното търсене на пазара; Недостатъчно развитие на информационните технологии - интернет информация и маркетинг; Относително пренебрегване на вътрешния пазар; Моноструктурна зависимост от морския туризъм и от международните тур оператори Липса на сдружения на туроператори, ресторантьори , хотелиери; Лоша вътрешната инфраструктура за развитие на туризма (пътища, летища, жп транспорт и др.) Туристическите услуги с качество по-ниско от желаното; Много от ресурсите за алтернативен туризъм остават неоползотворени;
---	--

	Ограничено продуктово разнообразие, липсват иновативни идеи; Липсват преференции за инвестициите в туризма; Общата инфраструктура е в лошо състояние; Голяма част от заетите в туризма са с ниска квалификация и без основни познания за бранша; Възрастовата структура на населението в селата е влошена; Критично малък брой туроператори специалисти работят в тази сфера; Недостатъчната хигиена в населените места и в извънградските зони е сериозна пречка за туризма; Наличие на много “визуални замърсители” (сметища), създаващи лош имидж на общината; Недостатъчно планиране на използването на територията в туристическите региони; Начален стадий на развитие на публично-частни партньорство (PPP)

Възможности	Заплахи
Членство в ЕС; Макроикономическа стабилизация; Повишаване на интереса на чужди инвеститори; Достъп до европейските пазари; Подобряване на инфраструктурата; Засилване на международните връзки; Близост до речни и морски пристанища на Черно море и р. Дунав, подходящи за съсредоточаване на експортно ориентирани и транспортоемки производства; Използване на Структурните фондове и Кохезионния фонд за развитие на регионалната инфраструктура; Инвестиции в регионалната и местна инфраструктура, осигуряващи достъп до европейските инфраструктурни мрежи; Нови спогодби за международна търговия; Обучение по информационни и комуникационни технологии в направление стартиране на собствен	Забавено оживление на икономиката; Влошаване на икономическата конюнктура и недостатъчно чужди инвестиции; Влошаване на съотношението между работещо и зависимо население; Недостиг на средства за поддържане на транспортните и съобщителните връзки; Неефективна структура и управление на фирмите; Затваряне на фирми, неотговарящи на стандартите на ЕС; Недостатъчно развити публично-частни партньорства; Барieri за развитие на местни фирми поради високи мита и данъци; Загуба на пазари, водеща до закриване на местни производства; Недостатъчни инвестиции на частния сектор в образованието и квалификацията на работното място. Загуба на висококвалифициран персонал

бизнес; Установяване позиция на регионален лидер в здравните дейности Голям туристически потенциал Възможности за разнообразяване гамата на предлаганите туристически продукти. Възможност за реклама на община Шумен като дестинация за културен и исторически туризъм Нереализиран потенциал за вътрешния туризъм Неизползвани възможности за вътрешен туризъм и туризъм от съседните страни през почивните дни в края на седмицата Създаване на продукти на регионалния/местния туризъм Подобряване на квалификацията и уменията на персонала в туризма Акцент върху повтарящите се форми на туризъм (напр. втори дом, спа, ски и др.) Повишаване ефективността на маркетинговите и промоционните програми и дейности	Постепенна загуба на едно от най-конкурентните предимства - ниските цени (или идентифициране с имиджа на "евтина" дестинация) Прекратяване на правителствената подкрепа за нуждите и приоритетите на развитието на туризма Усложнение вследствие на законови промени след присъединяването към Европейския съюз Липса на адекватни устройствени планове и зонирание в туристическите региони Въздействие на кампании, насочени към масовия туризъм, от страна на конкурентни дестинации Продължаваща зависимост от международните тур оператори на масовия туризъм Неуспешно постигане на задълбоченост на рекламните дейности поради недостатъчно финансиране Отрицателно влияние на проблеми, при които България не може лесно да се намеси като природни явления, болести и терористични атаки. Сигурност и проблеми, свързани с преминаването на границите след присъединяване към ЕС
---	--

На базата на SWOT анализа ра състоянието на туризма на територията на Община Шумен могат да се направят следните основни изводи:

Основни изводи:

- ✓ *Община Шумен заема особено място в българската национална история и притежава изключително богато/уникално културно-историческо наследство;*
- ✓ *Намира се на транспортна магистрала, в едновременно изохрон от Варна и големите комплекси в черноморската туристическа дестинация;*
- ✓ *Формира уникален историко-археологически комплекс с Велики Преслав и Плиска;*
- ✓ *Притежава добър потенциал и за екологичен, балнео- и селски туризъм;*

Но,

- ✓ Има сравнително ограничено и слабо организирано туристическо предлагане, концентрирано предимно в Шумен и околностите му;
- ✓ Ниска степен на изграденост на туристическата инфраструктура (в т.ч. информационната);
- ✓ Липса на цялостен туристически продукт;
- ✓ Ниска средна продължителност на престоя, ниски приходи, ниска използваемост на наличната леглова база;

- ✓ Ограничени допълнителни услуги, неразвита туристическа анимация;
- ✓ Недостатъчна квалификация на персонала (езикови познания и умения за обслужване);
- ✓ Липса на система за туристическа информация за общината, региона и страната;
- ✓ Ниско ниво на маркетингова интелигентност (проучвания, информация) и използване на информационните технологии.

IV. Визия, цели и стратегии за устойчиво развитие на туризма в община Шумен

Основните изводи от анализа се трансформира в отправна точка и база на Стратегията за развитие на туризма в общината.

Община Шумен се нуждае от ускоряване на социално-икономическото си развитие. Общината следва да мобилизира целия си потенциал (природно-ресурсен, човешки и инвестиционен) и така да насочи развитието си, че в максимална степен да оползотвори възможностите за финансиране (национални и европейски) и да преодолее изоставането си.

Необходимо е прилагане на интегриран подход за развитие на територията. Това означава подходящо съчетаване на политиките и мерките, въздействащи върху производствения, туристическия, инфраструктурния, човешкия, иновационния и природно-културния потенциал на общината. Такъв подход от една страна ще концентрира комплексното въздействие върху основни приоритети, а от друга – ще води до балансирано изграждане на материалните и социалните предпоставки на развитие върху цялата територия на общината.

На тази основа е формулирана и визията за развитие на общината:

ВИЗИЯ

- Община Шумен - добре позната и предпочитана от български и чуждестранни туристи привлекателна и модерна целогодишна туристическа дестинация, със запазени културни традиции и уникално съчетание на съхранени природни ресурси.

- Туризмът в Община Шумен - проспериращ сектор, допринасящ за прилагането на принципите на устойчивото развитие във всичките му аспекти – опазване на околната среда, просперитет на местните общности и икономически растеж.

- Туристическият сектор в общината е изграден върху успешни дългосрочни партньорства на национално, регионално и местно ниво, между всички заинтересовани страни – националните, регионалните и местните власти, бизнесът, неправителствените организации, местните общности и международните партньори.

МИСИЯ

Община Шумен развива последователна и целенасочена туристическа политика, базирана на партньорство между държавните и общинските институции, неправителствените организации, частния сектор и обществото, която генерира работни места, създава добри възможности за развитие на предприемачество, дългосрочни икономически и социални ползи, и увеличава приходите от туризъм.

Целите и стратегическите приоритети в развитието на общината са формирани на основата на анализа и като отговор на посочените предизвикателства.

ЦЕЛИ

Основната цел за развитието на туризма за периода до 2013 г. е повишаване на конкурентоспособността и икономическата ефективност на туристическия сектор чрез ефективно използване на наличните природни и антропогенни ресурси в съответствие с потребностите за устойчиво развитие на туризма.

Основната цел може да се достигне чрез реализиране на следните стратегически цели:

1. Позициониране на Шумен като туристическа дестинация в по-висок клас на националния и световния туристически пазар като качество и добавена стойност.
2. Подобряване на инфраструктурата на национално, регионално и общинско ниво.

3. Единно прилагане на международни стандарти и най-добри европейски практики и въвеждане на иновации по отношение на продукти, технологии и човешкия фактор в туристическия сектор в Шумен.

Реализацията на посочените по-горе стратегически цели трябва да се базира на **12-те ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА** :

1) Икономическа жизнеспособност: подобряване конкурентноспособността на туристическата дестинация и на заинтересованите страни, така че да се гарантира продължителния им просперитет в дългосрочен план;

2) Местен просперитет: нарастване влиянието на туризма и приносът му за просперитета на местната общност;

3) Качество на заетостта: превръщане на туризма в стимул за развитие на човешките ресурси на местно и регионално ниво в зависимост от уникалната специфика на дестинациите;

4) Социално равенство: разпространение на икономическите и социалните ползи от туризма сред цялата приемаща общност, включително подобряване на възможностите за достъп до услуги и увеличаване на приходите за местното население;

5) Удовлетворение на посетителите: осигуряване безопасно и удовлетворително преживяване за посетителите;

6) Местен контрол: осигуряване възможност на местните общности за участие в процеса на планиране и вземане на решения относно управлението и бъдещото развитие на туризма в съответната област;

7) Социално благоденствие: подобряване качеството на живот на местното население и на достъпа до ресурси;

8) Културно богатство: опазване, съхранение и развитие на културно-историческото наследство, традиции и особености на приемащата общност;

9) Физическа цялост: опазване качеството на околната среда;

10) Биологично разнообразие: съхранение на естествена природа, природна среда- флора и фауна, чрез минимизиране на вредното въздействие върху тях;

11) Ефективно използване на ресурсите: намаляване използването на невъзобновяемите природни ресурси, използвани в процеса на развитие и управление на туристическата суперструктура.

12) Запазена природа и чиста околната среда: намаляване урбанизацията на природните територии, ограничаване замърсяването на въздуха, водата и почвите и генерирането на отпадъци от предприятията от туристическия сектор и от посетителите.

ПРИОРИТЕТИ И МЕРКИ

За реализирането на стратегическите цели са формулирани следните приоритети:

Приоритет 1. Диверсификация на регионалния туристически продукт, повишаване качеството на предоставяните услуги и защита на правата и сигурността на потребителите

Мерки за постигане на Приоритет 1:

- извършване на инвентаризация и оценка на туристическите ресурси, средства и услуги, изследвания на влиянието, регионални проучвания на посетителите;

- насърчаване развитието на природни, културни и исторически атракции - възстановяване, опазване, експониране, оборудване, въвеждане на техники и програми за интерпретация и анимация и др.;

- насърчаване на диверсификацията на туристическия продукт и подпомагане развитието на регионални продукти; разработване на туристически пакети и др.;

Проучване и създаване на *интегриран туристически продукт "Оттука започва България"* на регионален и тематичен принцип - старите столици. Шуменска област е един от районите с най-висока концентрация на паметници с национално значение, а Мадарският конник, избран през 2008 г. за Глобален символ на България, е паметник със световно значение под закрилата на ЮНЕСКО. Първите български столици – Плиска и Велики Преслав и свещената Мадара създават засилен интерес у почитателите на културно-познавателния туризъм. Град Шумен се явява естествения център за създаване на интегриран и ефективен туристически продукт, базиран на богатото културно-историческо наследство в този регион. Търговската/туристическа марка *"Оттука започва*

България”, включваща предлагането на културно – познавателни маршрути от района на старите столици, НИАР „Мадара”, АИР „Шуменска крепост” и природните забележителности и спортните атракции на ПП „Шуменско плато” диференцират Шумен като специфична туристическа дестинация, включваща уникалните исторически центрове на Първото българско царство – Плиска и Велики Преслав.

Според новоприетия План за развитие на културния туризъм и Стратегията за локалните системи, територията на страната е разделена на 13 области, наречени ЛоКуС-и, всяка от тях със специфични културни ресурси. Община Шумен попада в регион „Старите столици” – на основата на уникалността на Мадарския конник се цели формирането на интегрална туристическа оферта – услуги и мероприятия за промяна на характера на туристическите посещения – от екскурзии (главно по Черноморието) към културно преживяване;

- подобряване на туристическата среда в туристическите обекти, резерватите и населените места, увеличаване на дела на туристическата база с целогодишна експлоатация;
- насърчаване на туристическото предлагане на услуги и продукти през неактивния сезон с цел целогодишна туристическа дейност;
- организиране на събития с регионален и национален обхват и въздействие, като фестивали, събития на открито, спортни състезания, фолклорни прояви, представяне на местни/регионални традиции, кухня, занаяти и др.;
- насърчаване на ефективно вътрешно регионално координирано сътрудничество при туристическото планиране, за да се създаде по-разнообразно предлагане на туристически продукти;
- взаимодействие с местни НПО, общински администрации и бизнес организации при разработването и реализирането на проекти свързани с развитие на специализираните видове туризъм;
- разработване на програми за специализиран мениджмънт на обекти на специализираните видове туризъм /План за управление на ПП „Шуменско плато”/;
- съдействие за развитие на събитийните форми на туризъм като основни туристически продукти /фестивали, традиционни празници/ и на културния туризъм като елемент на допълнителните програми в рамките на конгресни и конферентни прояви;
- подпомагане на устойчивото икономическо развитие на национално, регионално и местно ниво чрез подобряване качеството на туристическите продукти, чрез оценка на ресурсите и привличане на инвестиции в туризма;
- осъществяване на модернизация на управлението и контрола на качеството чрез внедряване на европейските регулации и система от стандарти за обслужване;
- насърчаване интереса за инвестиране в частния сектор с цел развитие на продукти с високо качество и с възможност за големи печалби.

Приоритет 2. Подобряване на плановата и организационната основа за развитие на туризъм в общината

Мерки за постигане на Приоритет 2:

- Планово и програмно осигуряване на развитието на туризма в общината. Разработване на цялостна консолидирана стратегия с регионален мащаб за устойчивото развитие на туризма.
- Създаване на общинска програма за алтернативен туризъм, за ревитализиране и експониране на културно-историческото и природното наследство в общината. Програмата е необходима както за преките цели (продаваеми туристически продукти), така и за приоритетизиране на съпътстващите действия (инфраструктура, благоустройство, екология).
- Създаване на специализирана устройствена схема за развитие на туризъм в община Шумен. Схемата е необходима както за осигуряване на инвестиционни полета, така и за координирани действия по сектори “инфраструктура” и “селско стопанство”. Схемата ще визуализира и защити интересите на туристическите ареали, ще ги предпази от неудачни инвестиции в производства и други несъвместими дейности.
- Приемане на разработвания към момента Общ устройствен план на общината и подробен устройствен план (ПУП), включващ градоустройствена схема за развитие на туризма. Сегашното състояние на градската инфраструктура в значителна степен затруднява свободния достъп на туристи до обектите за посещение и местата за отсядане. Необходимо е в кратък срок, да се

подобряват връзките между отделните туристически обекти, като се създаде възможност за градски маршрути.

- Оценка на капацитета на чувствителните и с вероятна висока концентрация на посетители туристически ареали, което е свързано с изработването на устройствената схема;

- *Създаване на система за гарантиране на щадящо използване на природните и антропогенните туристически ресурси на общината.* Рационалното използване на ресурсите по начин, който да бъде благоприятен, както за ползвателите (лица, фирми или общности), така и за биоразнообразието, което включва **екологични устойчиви предприятия /ЕУП/** в дейностите, които носят ползи и за хората, и за природата, и които са същевременно икономически, финансово и технически ефективни.

Това е свързано със следните цели:

- Устойчиво управление и ползване на природни ресурси, благоприятстващо същевременно биоразнообразието, местните общности и икономиката в средносрочен и дългосрочен план;

- Ангажиране на собственици и ползватели в оценката на ресурсите, вземане на решения за начина, места и количества на ползване, както и в дейности по тяхното опазване;

- Управление на отпадъците; Предотвратяване и ограничаване на замърсяване с битови отпадъци на туристическите обекти – маршрути и пътеки, места за отдих, и други обекти за обслужване на посетителите;

- Идентифицираното стопанисване на обектите и мярата в антропогенното натоварване на туристическите ареали в общината са залог за предотвратяване на бързата амортизация на туристическите продукти и “културното замърсяване” на районите за туристически посещения;

Приоритет 3. Създаване на цялостни продаваеми туристически продукти и социализация на туристическите ресурси. Ефективен маркетинг и реклама.

Мерки за постигане на Приоритет 3:

- Осъществяване на целева реклама на регионалния туристически продукт с ясно дефинирани приоритетни продукти и услуги;

- Професионална промоция и реклама на туристически продукти, базирани на сегашното предлагане. Много от новосъздадените елементи на туристическо предлагане все още не са сглобени в цялостни продукти и не присъстват на туристическия пазар. Това са преди всичко експонираните археологически атрактиви в и край гр.Шумен (в комбинация с тези в Плиска и Велики Преслав).

- Запазване на традиционните пазари и постепенно разработване на нови пазарни сегменти;

- Проучване възможностите за създаване на нови туристически продукти

- *Интегрирани природно-културни маршрути на територията на общината, областта, Североизточния и Северния централен райони.* Досегашните локални продукти на маршрутно-познавателен туризъм трябва да се обвържат в мащаби, позволяващи маркетинг и избор на дестинация. Мярката по същество предполага инициране на мащабно партньорство между общините в областта /Велики Преслав, Плиска, Каспичан, Нови пазар/ и Североизточния и Централен регион – Разград, Търговище, Велико Търново.

- *Проучване и подготвяне на проекти за кандидатстване в програми, финансиращи съхраняването и социализирането на природното и културно-историческо наследство.* Потребностите от инвестиции в туристическите ресурси на общината са несъизмеримо по-големи от разполагаемите ресурси. Подготовката на качествени проекти за експониране, обновяване и съхранение на културно-исторически и природни обекти е решаваща предпоставка за развитието на устойчив туризъм в община Шумен.

- *Провеждане на колективни рекламни дейности*, в т.ч. уеб-сайт, проучване на възможности за рекламна дейност със съседни общини и области, програма за работа с тур-оператори извън общината Сътрудничеството и кооперирането със съседни общини и контакта с посредниците в пазара на туристически продукти е настоящ дефицит в практиката и доказана необходимост за плановия период. Инициатор на действията по тази мярка трябва да стане общинската администрация.

Приоритет 4. Подобряване на кадровото, институционалното и информационното осигуряване на туризма в общината

Мерки за постигане на Приоритет 4:

- Повишаване на квалификацията на кадрите, заети в туризма и институционалното партньорство;
- Обучение на специалисти в интерпретиране и маркетинг на културно-историческото и природното наследство Модерните прийоми в анимирането и експонирането на културни и природни ценности са все още малко познати и още по-малко приложени;
- Подобряване дейността на Консултативния съвет по туризъм в общината. Консултативният съвет по туризъм, съвместно с общинската администрация, да изработи Правила за стандартизация и категоризиране на туристическото предлагане. Те трябва да стъпват на съществуващата нормативна база и да бъдат приети от целия туристически бранш.
- *Постигане на координация между частния туристически сектор, браншовите организации и публичните структури.* Макар и прерогатив на частната инициатива, туризмът в общината не би могъл да се развие пълноценно без действени партньорства между всички заинтересовани страни. Фокуси на съвместни действия са мерките по планиране, изграждане на туристически продукти, маркетинг, реклама и информация, институционализиране.
- *Създаване на общинска информационна система за туризъм и разширяване обхвата на туристическия културно-информационен център.* Настоящият Туристически културно-информационен център следва да бъде преустроен в самостоятелна структура (НПО, базирана на принципа на частно-общественото партньорство или общинско предприятие), която да изгради и обслужва информационно-резервационна система, да планира и координира дейностите по развитие на туризма в общината и региона, да организира обучение на кадри заети в туристическия бранш и др. В структурата на общинската администрация да бъде назначен служител (звено) за връзка с ТИЦ и Туристическите фирми и организации. ТКИЦ да има техническа и кадрова възможност за предлагане на панорамни обиколки на града.
- Създаване на мрежа от туристически информационни центрове с единна система за актуална туристическа информация е необходима стъпка в качествено развитие на туристическото предлагане в *общината, областта и района.*
- *Информирание на населението за възможните инициативи и достъпните финансови източници за изграждане на туристическа инфраструктура и предлагане на туристически услуги.* Освен стандартната туристическа инфраструктура (хотели и ресторанти), и обектите за посещения (културно-исторически и природни), огромно значение за алтернативния туризъм имат непрофесионалните услуги и контакта с обикновените хора. В сравнение с масовия туризъм, продуктите на алтернативния предполагат много по-широк контакт със средата и хората. Информирането, настройването, обучението и включването на хората от туристическите ареали на общината е сред важните градивни стъпки към изграждане на конкурентноспособни туристически продукти
- *Реализиране на единна програма за визуална информация, ориентация и реклама на туристическото предлагане в общината (желателно е да се разшири и до мащабите на областта);*
- Създаване на пълен актуализиращ се информационен и рекламен пакет за туристическото предлагане в общината.
- Разработване на механизъм за набиране на средства от “потребителите” на съхранено природно и културно наследство;
- Старата система на “входно билетче” се оказва неадекватна за набиране на ресурс за “самоиздръжка” на обектите за туристически посещения. Необходимо е разработване и внедряване на по-гъвкава система за ресурсно осигуряване на поддържането и обновяването на обектите. Неразвити са дискретните подходи към съзнанието и културата на туристите – например, предлагането на “удостоверение за спонсорство”, което на доброволен принцип би отразило отношението/оценката на посещения обект в диапазона от “нулева реакция” до “щедрост”.
- Подобряване на туристическата инфраструктура, благоустрояването и достъпа до туристическите зони - комплекс от инвестиционни, организационни и информационно-рекламни дейности;

Приоритет 5. Опазване на културно-историческото наследство и развитие на културата

Мерки за постигане на Приоритет 5:

- Поддържане, опазване, възстановяване и трайно експониране на богатото културно-историческото наследство на общината. Община Шумен се отличава с изключително наситен фолклорен календар, включващ възстановки на празнична обредност, фестивали на динята, на чушките и доматите и придобилия популярност международния карнавал на плодородието. Успешни са опитите на някои туроператори да показват фолклорното богатство на региона пред чуждестранни туристи. Необходимо е, да се доразвият добрите практики и да се превърнат фолклорните фестивали, църковните и народните събори и други културни събития в обект на туристическо посещение. Община Шумен, чрез специализираните си звена по туризма да работи за превръщане на Карнавала на плодородието в отделен туристически продукт.

- Развитие на висококачествена инфраструктура, обслужваща валоризацията на културно-историческото наследство;

- Превръщане на народните читалища в съвременни центрове на културно и гражданско развитие. Организиране на школи към читалищата (народни танци и песни, художествени занаяти и др.) и предлагането им като туристически продукт.

- Комуникация, ефективно партньорство и координация между културните институции, образователните институции и неправителствените организации;

- Подобряване на връзките между медиите и културните институти и организации;

- Мобилност на културата – размяна на идеи, опит и положителни практики на международно, национално и местно ниво. Организиране на партньорска мрежа с побратимените на Шумен градове от Унгария, Франция, Белгия, Русия, Турция, Китай за обмен на информация за туристическо предлагане, културно- историческо наследство, природни, екологични и алтернативни форми на туризъм, разработване на съвместни проекти.

V. Дейности – Приложение 1

VI. Финансиране Финансирането на заложените в Стратегията дейности и мерки ще се извършва от:

Бюджета на община Шумен – в рамките на компетентността ѝ и отговорностите по заложените в Стратегията мерки и дейности;

Оперативните програми от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС и Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г., финансирана чрез Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони;

Собствени средства на лицата, извършващи туристически дейности и предлагащи туристически услуги;

Туристически сдружения;

Други източници.

В Дейности за реализиране на Стратегията са посочени конкретните дейности, за които са определени съответните отговорници и възможните източници за финансиране.

Стратегическите документи, на базата на които се получават средства от структурните инструменти, са оперативните програми. Те адресират основните проблеми в социално-икономическото развитие, като по своята същност представляват правителствената политика за тяхното разрешаване в рамките на приоритета на стратегията.

VII. Прозрачност

Прозрачността в настоящата Стратегия се базира на ангажиране в реализацията на целите, задачите и мерките на различни управленски, икономически и обществени структури на местно ниво.

Принципът за прозрачност на устойчивото развитие на туризма изразява необходимостта от търсенето на диалог, на широко обществено съгласие за всяка промяна в областта на туризма. Това ще създаде ангажираност у всеки гражданин, а оттам и доверие в системата, което е много важно за нейното развитие.

След приемането ѝ от Общинския съвет, Стратегията за развитие на туризма в община Шумен ще бъде оповестена и публикувана на интернет страницата на Община Шумен.

VIII. Изпълнение и мониторинг

Изпълнение

Важна последваща задача на ръководството на Община Шумен е създаване на механизми и инструменти за управление и изпълнение на Стратегията в рамките на целия период на действието ѝ (2009-2013 г.). Правилното насочване и обвързване на усилията на заинтересованите органи и звена и добрата функционална и институционална организация на самото изпълнение на стратегията по същество предопределя постигането на заложените в нея стратегически цели и водещи приоритети.

Функционалната и институционалната организация на изпълнението включва определена последователност от стъпки, осъществяването на които гарантира правилно подреден във времето и добре организиран и координиран процес на изпълнение.

Конкретните стъпки изискват създаването на механизми и инструменти за:

Информационно осигуряване на процеса на създаване, приемане и изпълнение на стратегията;

Институционално изграждане на звената - участници в изпълнението на стратегията;

Оперативна координация и управление;

Наблюдение, оценка и контрол на изпълнението. Определяне на индикатори;

Актуализация и изпълнение на стратегическия документ;

Осигуряване на партньорство, публичност и прозрачност в процеса на създаване, приемане и изпълнение на документа е основа за засилване на демократичността и усъвършенстване на управлението на туристическата дейност на регионално равнище.

Координацията и изпълнение на дейностите, заложи в Стратегията ще се извършват под ръководството на Кмета на Община Шумен и Председател на Консултативния съвет по туризъм.

Мониторинг

Целта на мониторинга на дейностите по изпълнение на Стратегията за развитие на туризма в община Шумен 2009-2013 г. е да се осигури навременното им и качествено изпълнение.

Разнообразието на дейностите налага всяка от тях да бъде предмет на специален мониторинг. За целта е необходимо изпълнението на всяка дейност да се конкретизира в съответни задачи. Те трябва да позволяват оценка и контрол на напредъка на изпълнението на Стратегията в съответствие със спецификата на отделните параметри. Субектът на мониторинга се определя от кръга на посочените, отговорни за изпълнението ѝ служби и звена.

Изпълнението на стратегията като цяло поставя необходимостта от провеждане и на общ мониторинг. Неговата основна цел е да осигури синхрона и взаимното подпомагане при реализиране на набелязаните дейности и задачи.

IX. Заключение

Настоящата Стратегия цели да прокара и улесни политиката по превръщането на туристическия потенциал на община Шумен в туристически продукт. Природната, културно-историческа и народностните, събитийните и традиционно-битовите ресурси на региона сами по себе си не могат да го превърнат в уникална и привлекателна туристическа дестинация. Модерните и адекватни на съвременните стандарти условия за лесен достъп до обектите и комфорт и качествено обслужване в местата за настаняване ще превърнат туристическият продукт, предлаган в региона в популярен и конкурентноспособен на вътрешния и международния пазар.

Председател на Общински съвет: /п/
Д. Русева